



**SOSIAALISESTI SITOUTUNEEN  
TAIDETOIMINTARAKENTEEN KEHITTÄMINEN**

## SISÄLLYS

Tausta kehittämistyölle 2007-2012

Skotlannista mallia

- Hämeen taidetoimikunnan residenssi Edinburghissa tukikohtana 2012

Kuoma – kuvataiteilijat osaksi moniammatillista yhteistyötä ja Maku – maahanmuuttajat kulttuuripalveluihin hankkeet vuonna 2013

Tekemätön työ tehdyksi / vuoden remppahanke nuorten kanssa taiteilijoiden työhuonetiloina toimivalla Taidekasarmilla vuonna 2014

Taiteilijoiden kollegiaalisuuden vahvistaminen työnohjauksella ja yhteisillä työtiloilla 2015

Yhteenveto

## TAUSTA KEHITTÄMISTYÖLLE

Vuosina 2007-2012 Ars-Häme ry tuoteisti taidetta työvoimapolitiikan näkökulmasta. Hämeen Ely-keskuksen rahoittamassa hankkeessa tavoitteena oli työllistää pitkäaikaistyöttömiä sekä tarjota työharjoittelu- ja työvalmennuspaikkoja työvoimatoimiston aktiiviohjelmassa oleville sekä parantaa kantahämäläisten kuvataiteilijoiden toimintaedellytyksiä. Yhdistys aloitti hankerahoituksella Verkatehtaalla näyttely- ja taidelainaamotoiminnan ja työllisti tässä päivittäistoiminnassaan heikommassa työmarkkina-asemassa olevia ihmisiä. Vuonna 2010 yhdistys vuokrasi kaupungilta Taidekasarmin taatakseen edullisten työskentelytilojen säilymisen taiteilijoilla.

Kuvataiteilijoiden toimintaedellytyksiä hanke paransi luomalla puuttuvan näyttelytilan Hämeenlinnaan ja taidelainaamo loi teosmyynnille puuttuvan alueellisen markkinapaikan. Hanke mahdollisti monipuolisen toiminnan kehittymisen, koska monenlaisia tekijöitäkin oli toiminnassa mukana. Taidekasarmi uskallettiin ottaa yhdistyksen harteille, koska vuokraseurantaankin löytyi tekijöitä. Näyttelytilasta pystyttiin rakentamaan saavutettava kohtauspaikka kuvataiteen ja yleisön välille, koska yhdistyksellä oli tarjota työllistämisaikka sellaisille henkilöille, joita kiinnosti yleisötyö galleriassa. Työtä jakamalla ja pilkkomalla kunkin osaamisen mukaan pystyttiin tarjoamaan autenttisessa työympäristössä oikeaa tekemistä sellaisille henkilöille, jotka kaipasivat ns. pehmeämpää laskeutumista työelämään ja irrottautumista kotoa neljän seinän sisältä. Tämä hieman rajoja rikkovampi tapa yhdistää alusta lähtien toiminnassa monialaista yhteistyötä on opettanut katsomaan myös omaa alaa totuttuja tapoja kyseenalaistavammin.

Yhdistyksen toimintamallin rakentaminen liittyi kuitenkin perinteisiin taidemaailman rakenteisiin, jotka ovat muodostuneet kuvataiteilijan työn ympärille. Tässä mallissa taiteilijan tehtävänä on tuottaa uusia teoksia työhuoneellaan eikä hän pääse osalliseksi teoksen ja yleisön vuorovaikutussuhteesta. Useimmilla teosmyyntituloista vähennettävät kulut kääntävät edelleen yhtälön miinusmerkkiseksi.

## SKOTLANNISTA MALLIA: HÄMEEN TAIDETOIMIKUNNAN RESIDENSSI EDINBURGHISSA TUKIKOHTANA 2012

Vuonna 2012 yhdistyksen taiteilijat, taidemaalari Salla Laurinolli ja kuvataiteilija Satu Bethell tutustuivat Skotlannissa Creative Scotlandin toiminnanjohtaja Venu Dhupan suosituksista eri kollegajärjestöjen toimintoihin. Erityisesti tutustuminen Impact Artsin toimintatapaan vaikutti siihen, että aloimme miettiä omia rakenteitamme Suomessa. Miten voisimme kehittää niitä taiteilijalähtöisesti ja miten kuvataiteilijoiden osaamista voitaisiin hyödyntää laajemmin? Impact Arts tuntui taiteilijoista edelläkävijältä taiteen sosiaalisten vaikutusten hyödyntämisessä ja suomalaiset taiteilijat vakuutti erityisesti se, että aktiivitoimijat Impact Artsissa olivat pääsääntöisesti ammattitaiteilijoita. Organisaation toiminta-alue on Skotlanti, henkilökuntaa oli 50 vakituista ja n. 200 freelance-taiteilijaa. Impact Arts tekee työtä nuorten ja vanhusten parissa syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Taiteilijapalautteet Skotlannin tutustumismatkalta herättivät yhdistyksen hallituksen taiteilijajäseniä miettimään, minkälaisena toimijana me näemme itsemme kuvataidekentällä. Alhaalta ylöspäin katsova tapa kehittää yhteistoimintaa tulee seuraavasta taidemaalari Salla Laurinollin Skotlannin matkaraportissa hyvin esille:

*Yleisesti huomioimme kiertäessämme näissä kahdessa kaupungissa (Edinburgh, Glasgow), että pääsääntöisesti kaikki galleriat, museot ja työhuoneyhteisöt olivat erittäin yleisöystävällisiä ja helposti lähestyttäviä. Tässä emme nyt ainoastaan tarkoita sydämellisiä ihmisiä ja henkilökuntaa vaan myös ihan niitä tiloja, joista löytyi sohvaryhmiä, pöytäryhmiä, kahviloita, kahvinkeitinimiä, lehti-, levy- ja kirjahyllyjä asiakkaiden tai taiteilijajäsenten käytettäväksi. Tällainen mahdollisuus hypistelyyn, istumiseen ja viipyilyyn altistaa pitkäkestoiselle vierailulle sekä vapaalle ajattelulle. Se myös edistää satunnaisia kohtaamisia ja keskusteluja ja kaikkea sellaista mikä on olennaista uusien juttujen, ideoiden ja hankkeiden aloituksille ja syntymisille. Tätä seikkaa olisi todennäköisesti syytä pohtia myös meidän omissa galleria- ja työhuonetiloissamme.*



## KUOMA – KUVATAITEILIJAT OSAKSI MONIAMMATILLISTA YHTEISTYÖTÄ JA MAKU – MAAHANMUUTTAJAT KULTTUURIPALVELUIHIN HANKKEET V. 2013



Vanha Bedford-paloauto sai uuden elämän nuorten käsissä. Taiteilija-ohjaajat Jaakko Autere ja Mikko Myöhänen ohjasivat. Yhteistyö Työn paikka -hankkeen ja Mokia ry:n kanssa. Paloauto toimii saippuakuplakoneena kesäfestareilla.

Yhdistys halusi yhdistää oppimisen Skotlannista ja jatkaa rakenteensa kehittämistä sosiaaliselle puolelle niin, että taiteilijat tulisivat enemmän mukaan itse toimintaan palkallisina työntekijöinä. Sosiaali- ja terveyssektori ei istu vielä Suomessa taidemaailman toimijoiden verkostoon ja yhteistoiminnan pelisäännöt ovat vielä rakenteilla. Osalla yhdistyksen taiteilijoista oli jo pitkiäkin kokemuksia tällä sektorilla työskentelystä, mutta turhautuminen lyhytjänteisiin pätkäpajatoihin sekä kysymys taiteen paikasta näissä töissä, herättivät monia kysymyksiä. Miten moniammatillinen pitkäjänteisempi yhteistyömalli saataisiin alulle Hämeessäkin, sitä yhdistys testasi OKM:n erityisavustusrahoilla **Kuoma Kuvataiteilijat osaksi moniammatillista yhteistyötä** -hankkeellaan vuonna 2013 palkkaamalla yhden taiteilija-koordinaattorin kokopäiväisesti 11 kuukaudeksi vastaamaan yhteistyöneuvotteluista ja kokoamaan toimintamallia.

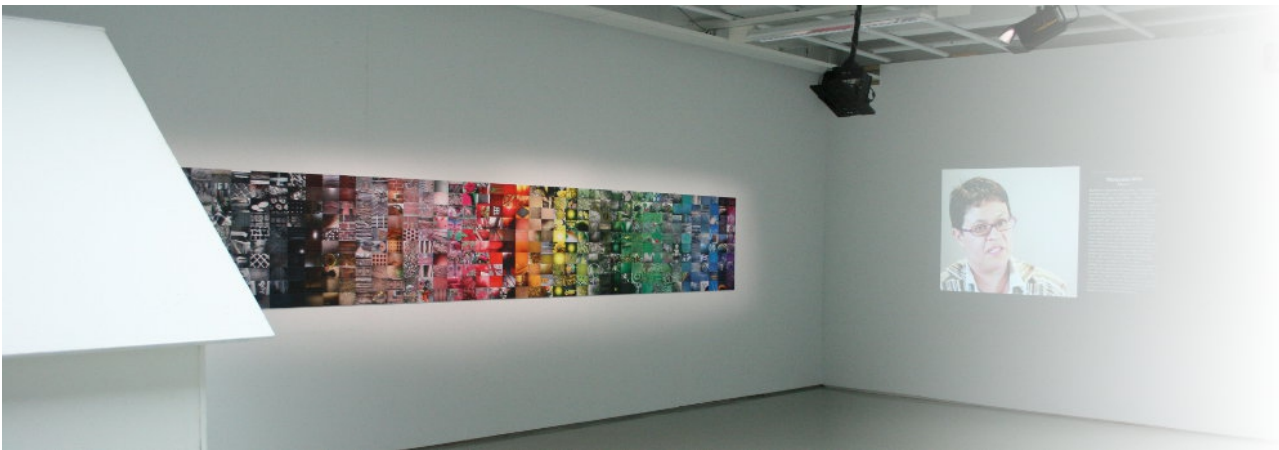
Kuoma-hankkeen ensisijainen pyrkimys oli työllistää alueen taiteilijoita sekä juurruttaa yhteistyökumppaneihin toimintakulttuuria, jossa kuvataidepalveluiden tilaajat sitoutuvat palveluihin myös rahallisesti. KUOMA-hanke toimi eri puolilla Kanta-Hämettä vanhusten hoitolaitoksissa, välityömarkkinoilla, oppilaitoksissa sekä taidekentällä. Projekteihin osallistui yhteensä vuoden aikana n. 400 henkilöä. Lisäksi 30 henkilökunnan edustajaa eri oppilaitoksista, organisaatioista, muista hankkeista ja hoitolaitoksista osallistui aktiivisesti projektien suunnitteluun ja toteutukseen. Taiteilija-koordinaattorin lisäksi KUOMA-hanke työllisti lyhyillä työsuhteilla viisi taiteilija-ohjaajaa. Kuvataidetoimintojen tilaajat sitoutuivat KUOMA-projekteihin yhteensä 13570 eurolla. Summa koostui pääosin taiteilija-ohjaajien palkkakustannuksista.

Kuoma-kokemusten tuottama toimintamalli sisälsi seuraavat ehdotukset:

- 1) **Taiteilijaesittelyt taidelainaamon alaisuuteen erilaisissa työympäristöissä toimivista kuvataiteilijoista.** Yhtä hyvin kuin laadukkaan taiteen välittäjänä, voi taidelainaamo toimia myös paikallisten kuvataiteilijoiden laajemman taiteeseen liittyvän tiedon ja taidon välittäjänä.
- 2) **Palvelupakettimallit esille yksinkertaisesti ja selkeästi, yksityiskohdat neuvotellaan yhdessä tilaajan kanssa.** Ammatikseen taidetta tekevä ihminen on tottunut joustavaan toimintatapaan ja suunnitelmien soveltamiseen omassa taiteellisessa työssään saavuttaakseen siinä parhaan mahdollisen lopputuloksen. Taiteilijalle myös teoksen työstämisprosessi ja sen aikana tapahtuneet oivallukset ovat yhtä arvokkaita kuin valmis taideteos. Yhä enemmän tehdään myös taidetta, jonka pääsisältö on nimenomaan prosessissa eikä objekteja tai ns. valmiita taideteoksia välttämättä synny lainkaan. Siksi myös ammattitaiteilijoiden tarjoamat palvelut täytyy pitää esillä kyllin yksinkertaisina ja selkeinä. Tilaajille esitetään yksinkertaiset palvelumallit, joilla tilaaja voi kartoittaa sitä mitä haluaa tilata. Pääpaino on ohjaavan taiteilijan valinnassa, sillä palvelun sisältö muotoutuu ohjaavan taiteilijan persoonan, toimintatavan ja osaamisen kautta. Toiminnan luonteeseen eivät sovellu tarkat työpajakuvaukset tai yksityiskohtaiset toimintaselostukset.
- 3) **Kuvataiteilijan ammattitaidon laaja-alaisuus näkyväksi.** Taiteilijana työskentelemisestä vain osa on perinteistä työhuoneella yksin puurtamista. Monipuolisesta työnkuvasta kumpuava kokemus sekä laaja visuaalinen ymmärrys ympäristöstä ja vahva estetiikan taju taipuvat monenlaiseen tilanteeseen. Monille taiteilijoille moniammatillinen toimintatapa on luonteva osa myös omaa taiteellista työskentelyä.
- 4) **Kisällimalli: Uusista työympäristöistä kiinnostuneille taiteilijoille mahdollisuus työskennellä autenttisessa tilanteessa kollegan kanssa.** Sosiaalisesti sitoutuneessa taidetyössä kokemuspohjaisen tiedon jakaminen kollegojen kesken on tärkeässä roolissa. Osittain tietoa voi jakaa tapaamisissa ja keskustelutilaisuuksissa, mutta tärkeimmät oivallukset tapahtuvat kyllä usein autenttisissa työskentelytilanteissa ihmisten kanssa. Kollegan työskentelyä seurata ja sitä avustaessa tulee esille paljon sellaista, mitä yhteydestään irrotetuissa koulutusilanteissa ei välttämättä osaa kysyä tai huomioida. Koulutuksen merkitys on kuitenkin tärkeä osa ammattitaidon pitkäjänteistä kehittämistä.
- 5) **Suoran kysynnän ja tarjonnan väylän lisäksi myös alueellisesti tai valtakunnallisesti organisoitu välittäjätaho, joka mahdollistaa pitkäkestoiset, uudet kuvataiderakenteet sosiaali- ja terveyssektorille.** Kuvataiteilijat työskentelevät pääsääntöisesti ilman työnantajaa itse itsensä työllistäen. Vakituista kuukausipalkkaa saadaan yleensä vain määräaikaisten työsuhteista tai erilaisista lyhytkestoisista hankkeista, joiden ohella tehdään mahdollisuuksien mukaan myös omaa taiteellista työtä. Ajankohtainen ja perusteltu vaatimus on kehittää sosiaalisesti sitoutunutta taidetoimintaa kertaluontoisista projekteista kohti pitkäjänteisempää toimintamallia. Se vaatii kuitenkin pysyvyyttä myös asiaa kehittävän ihmisen palkkauksessa, jotta asioita voidaan oikeasti edistää sektoreita ylittävässä yhteistyössä, järkevällä aikajänteellä ja keskittyen olennaiseen. Täytyy tarkastella mahdollisuuksia, joilla sosiaalisesti sitoutuneen taiteen laajempi kehittämistyö voidaan integroida osaksi paikallisen tai valtakunnallisen kulttuurialan virkamiehen toimenkuvaa. Tällä toimenkuvalla on toivottavasti vaikutusta myös siihen, että tulevaisuudessa lyhyemmätkin projektit ja hankkeet koordinoitaa ainakin alueellisesti tukemaan toisia ja osaksi isompaa kokonaisuutta.
- 6) **Arviointimenetelmien systemaattinen kehittäminen kohti sosiaalista tilinpitoa.** Sosiaalinen tilinpito on menetelmä, jonka avulla raportoidaan ja arvioidaan organisaation toiminnan sosiaaliset tulokset. Lopputuloksena syntyy sosiaalinen tilinpäätös.

## MAKU- MAAHANMUUTTAJAT KULTTUURIPALVELUIHIN -PROJEKTI

oli Suomen kulttuurirahaston Hämeen rahaston hanke v. 2013-14, jossa yhdistys oli toteuttaja- ja hallinnoijatahona. Hankkeen tavoitteena oli vuoden aikana tutustuttaa maahanmuuttajia hämäläisiin kulttuuripalveluihin ja suomalaiseen kulttuuriin. Hankkeen toteutuksen suunnittelivat ja toteuttivat kuvataiteilijat Edwina Goldstone ja Jaakko Autere. He tavoittivat vuoden aikana n. 400 maahanmuuttajataustaista henkilöä. He kävivät tutustumassa eri kulttuurikohteisiin yhdessä ja Edwinan ja Jaakon vetämissä työpajoissa tuotettiin kulttuuria maahanmuuttajien omista lähtökohdista. Tavoitteena oli tehdä kulttuurista lähestyttävämpää, tehdä suomalainen kulttuuri ymmärrettävämmäksi itse tekemällä ja kokemalla.



*Maku-projektin loppunäyttely GalleriaKONEessa 2014.*

GalleriaKONEen näyttely heinäkuussa 2014 oli Maku-projektin päätösjuhla ja samalla se jatkoi Hämeenlinnan kaupungin 375-vuotisjuhlaa esittelemällä Hämeessä asuvien maahanmuuttajien tarinaa ja heidän näkökulmaansa kaupunkiin. Näyttely esitteli ja dokumentoi valikoiman projektin aikana syntyneitä teoksia ja töitä. Hämeenlinnan värikartta koostui sadoista valokuvista, jotka projektillaiset kuvasivat kolmena vuodenaikana yrittäen löytää kaikki mahdolliset Hämeenlinnassa esiintyvät värit. Näyttelyssä oli lisäksi esillä Kaunis paikka -teeman valokuvakilpailun teoksia sekä videodokumentti *Ensimmäiset muistot täältä*, jossa viisi eri syistä Suomeen tullutta maahanmuuttajaa kertoo tunnelmistaan saavuttuaan Suomeen. Minun päiväni -työpajojen annista Edwina Goldstone työsti pienen omakustannekirjansen, johon oli dokumentoitu maahanmuuttajien piirroksia ja tekstejä pienistä hetkistä ja kokemuksista tavallisesta päivästä Suomessa. Our Food, our stories -teema toi näyttelyssäkävijän yhteisen ruokapöydän ääreen. Ruoka kuljettaa mukanaan monia tarinoita, joita yleisön oli myös mahdollisuus jakaa näyttelyn aikana.

Maku-projektin yhteistyökumppaneita olivat Hämeenlinnan settlementti ry, Vanajaveden opisto, Hämeenlinnan taidemuseo, Suomen kulttuurirahasto ja Hämeen rahasto, Hämeenlinnan kaupunki, Ars Häme ry ja GalleriaKONE, performanssitaiteilija Amal Laala, Agnes Zukowska, Vinovinkkeli/Teemu Saarinen.

Maku-projektista lisää sen omassa blogissa: [makuprojekti.wordpress.com](http://makuprojekti.wordpress.com)

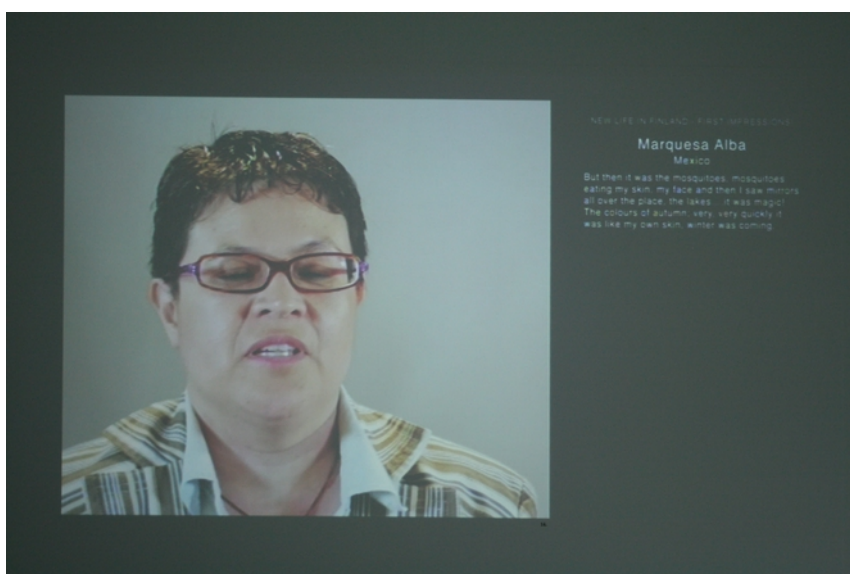


Molemmat projektit paljastivat sen, että yhteistyöhalukkuutta ja kysyntää taiteilijoiden osaamiselle on ja kysymys alkoikin kääntyä siihen, olemmeko itse yhdistyksenä valmiita vastaamaan tähän kysyntään. Löytyykö tarpeeksi taiteilijoilta, joilla on halua ja osaamista suunnata taiteellista työskentelyään moniammatilliseen työskentelyyn? Yksintekemisen perinne ja taidealan kilpailuhenkisyys eivät edistä taiteilijoiden kollegiaalista yhteistyötä. Osuuskunnan perustamiseen ei löytynyt tarpeeksi sitoutuneita taiteilijoita eikä toimintamuodon tuomaan hallinnointiin löytynyt riittävä osaamista. Aloimme miettiä, pystyisimmekö yhdistyksenä tarjoamaan sellaista rakennetta, joka ruokkisi taiteilijoiden välisen solidaarisuuden kasvamista ja voisimme ainakin aluksi toimia sosiaalisesti sitoutuneesta taidetoiminnasta kiinnostuneiden taiteilijoiden työnantajan roolissa.

Yksi olennainen ongelmakohta oli kuitenkin se, että emme osanneet jäsentää selkeästi taiteilijan ja taiteen paikkaa sosiaalisesti sitoutuneessa työssä. Lähdimme yhteistoiminnallisesti ja toimintatutkimuksellisesti orientoituneena käymään läpi näitä ongelmakohtia pienen kuvataiteilijaryhmän ja opintovapaalla olevan toiminnanjohtajan kanssa asiaa. Tästä syntyi aluksi idea Tekemätön työ tehdyksi -hankkeesta.



*Maku-näyttelyn avajaiset heinäkuussa 2014 keräsivät monista eri kansalaisuuksista kutsuvieraita yhteen.*



*Marquesa Alba on meksikolaissyntyinen feministi-taiteilija, joka osallistui Maku-projektiin.*



## TEKEMÄTÖN TYÖ TEHDYKSI / VUODEN REMPPAHANKE NUORTEN KANSSA TAITEILIJOIDEN TYÖHUONETILOINA TOIMIVALLA TAIDEKASARMILLA



*Taidekasarmi on vanha miehistökasarmirakennus Hämeenlinnan Poltinaholla. Taidekasarmi on toiminut vuodesta 2004 lähtien ja on esimerkki kollektiivista, joka on syntynyt taiteilijoiden omasta aktiivisuudesta.*

Ars-Häme ry:llä oli ollut vuodesta 2010 lähtien vuokrattuna taiteilijoiden työhuoneiksi muodostunut Taidekasarmi. Vuokrataso oli hyvin kohtuullinen ja sellaisena se haluttiin pitääkin. Mutta tiloissa ei ollut edes yhteistä sosiaalitilaa, jossa ruokailla tai kokousta yhdessä vaan ainoat vesipisteet olivat vessoissa. Tekemätöntä työtä näkyi joka puolella, mutta talkootyölläkin alkoi olla jo rajansa vastassa. Karu



*Taidekasarmin kierrätysmateriaaleista valmistunut sosiaalitila. Osa puretuista elokuvateatterin penkeistä löysi uuden tarkoituksen hyllyinä ja pöytätasoina.*

tiukkenevaan taloudelliseen tilanteeseen kutsui luokseen laajempaa tarkastelukulmaa. Yleinen taloudellisen tilanteen kiristyminen ja tuloerojen kasvu erotti ihmisiä yhä kauemmas toisistaan. Työttömyys, syrjäytyminen, työssäkäyvät, toimeentulevat – yhteiskunnan jakautuminen parempi- ja huono-osaisiin, lokeroituminen kiihtyi entisestään. Voisimmeko hyödyntää sitä asennetta, joka taiteilijalla on työn tekemiseen ja toisaalta taiteen autonomista asemaa tulemalla jollain tapaa väliin?

Työpaikkojen vähentyminen ja nuorisotyöttömyyden lisääntyminen on valtakunnallinen ongelma. Hämeenlinnassa nuorisotakuun ympärillä oli jo totuttu tekemään yhteistyötä, mutta monipuolisia tekemisen paikkoja nuorille kuitenkin kaivattiin. Miksei kasarmia

voisi käyttää vuoden ajan kohteena nuorten kanssa tehtävään ohjaustyöhön? Entäpä, jos taiteilijat olisivatkin

ohjaamassa työtä? Saisimmeko yhteistyökumppaneita? Kaupungin terveyden ja toimintakyvyn yksikkö otti ideamme hyvin vastaan. Kiinteistön omistajan, kaupungin omistaman liikelaitoksen näkökulmasta hankkeelle ei nähty esteitä. Keskustelimme ryhmämme jäsenten kanssa aiheesta ja neljä heistä otti haasteen vastaan. Syntyi idea Tekemätön työ tehdyksi -hankkeesta, jossa kuvataiteilija Jaakko Autere, taidemaalari Salla Laurinolli, taidemaalari Mikko Myöhänen ja kuvanveistäjä Anssi Taulu lähtivät yhdessä nuorten kanssa selvittämään, voiko pienillä resursseilla ja kierrätysmateriaaleilla, ryhmätyöllä ja luovalla ongelmanratkaisulla saada Taidekasarmia kohennettua ja mitä nuoret tästä saavat. Halusimme kehittää taiteilijoiden työyhteisöä yhteisöllisempään suuntaan, kehittää sosiaalisesti sitoutunutta taidetoimintaa ja tarjota halukkaille nuorille vuoden ajaksi paikka, jossa kokeilla omaa osaamistaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Palkattujen taiteilijoiden ensisijainen työtehtävä oli vahvistaa kohderyhmänä olevien nuorten itseluottamuksen kasvua tarjoamalla heille onnistumisen kokemuksia yhdessä tehdystä työstä. Jokainen taiteilija työskenteli puolen vuoden ajan maksimissaan kolme kuukautta yhtäjaksoisesti 30h viikossa projektissa ja aina toisen taiteilijaparin kanssa.

Kuoma-hankkeen tuoman mallin sisäistämisen esteenä oli se, että emme osanneet selkeästi määritellä itsellemme ja ilmaista sitä, mikä on taiteen ja taiteilijan paikka monialaisessa työssä. Vuoden 2014 hanke opetti käytännössä meille kaikille, mitä sosiaalisesti sitoutunut taidetoiminta oikein on ja mitä monialainen yhteistyö vaatii. Missä itse taide on, siihenkin aloimme jo löytää viitteitä mm. dialogisen estetiikan esimerkeistä.



*Taidekasarmin elokuvateatterissa saivat mm. kaupunginteatterin vanhat näyttämöverhot uuden elämän. Kuva avoimista ovista 2.11.2014.*

Taiteilijoiden näkökulmasta hanke oli monitasoinen; kokemuksena se oli kaikille rankka, mutta toisaalta se nosti esiin taiteilijan työn merkityksen yhteiskunnan eri sektoreilla. Taiteilijoiden tekemä työ nuorten kanssa erilaisiin palvelusektoreihin perustuvissa rakenteissa paljasti käytännössä, mitä taiteilijoiden luova ongelmanratkaisukyky on. Taiteilijoilla oli kyky heittäytyä uuteen tilanteeseen, jossa heidän työnsä oli asetettu ainoastaan haastavat tavoitteet eikä valmista toimintamallia ollut tarjota. Heidän asenteessaan ihmisiin korostui inhimillisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta painottava lähestymistapa. Tämä hanke paljasti meille myös sen, miten palvelusektorimallissa kokonaisvaltainen näkökulma on karannut rakenteistamme ja tilalle on tullut järjestelmiä ja lain kirjaimellista tulkintaa painottavan näkökulma.

Vuoden 2014 hankkeessamme taiteilijat työskentelivät päivittäin sellaisten nuorten kanssa, joilla ei ole koulutus- tai työpaikkaa. Samalla taiteilijat kävivät jatkuvaa yhteydenpitoa eri työvoimaviranomaisten, Kelan, sosiaalityöntekijöiden ja nuorten koulutuksesta vastaavien ihmisten kanssa. Hanke nosti taiteilijoille esiin sen maailman, jossa nuori, joka ei jostain syystä kulje järjestelmässä valtavirran mukana, elää tällä hetkellä. Taiteilija-ohjaajien tavoitteena oli saada nuorille onnistumisen kokemuksia ja tämän myötä olla tukemassa heidän itsetuntemuksensa ja itseluottamuksensa kasvua. Käytännössä taiteilijoiden työympäristössä vaikuttivat epävarmuus, pelko, mielenterveyshäiriöt ja päihdeongelmat. Tekemisellä ja onnistumisen kokemuksilla ihminen pystyy kuitenkin keräämään itselleen rohkeutta varastoon, jota käyttää inhimillisten epävarmuuden ja pelon tuntemuksien kohdatessa. Jos onnistumisen kokemuksia omasta osaamisesta ei ole, ei synny myöskään halua tekemiseen. Tällä ohjenuoralla taiteilijat tekivät töitä nuorten kanssa yhden vuoden ajan.

Sosiaalinen luottamus on yksi keskeisistä vaikuttavista tekijöistä yksilön pärjäämiselle. Yhdistys valitsi projektinsa arvioinnin laadulliseksi indikaattoriksi luottamuksen. Nuorille tehdyn kirjallisen palautekyselyn mukaan yli 90% nuorista koki voivansa luottaa ohjaajiin ja kysyä heiltä suoraan asioista vähintäänkin hyvin. Hankkeen määrälliset arviot osoittivat vuoden 2014 lopussa, että n. 65% osallistuneista nuorista oli löytänyt jatkopolun itselleen työkokeilujakson jälkeen.

## TAITEILIJOIDEN KOLLEGIAALISUUDEN VAHVISTAMINEN TYÖNOHJAUKSELLA JA YHTEISILLÄ TYÖTILOILLA

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi v.2013 Taiteilijan työ, taiteilijan hyvinvointi taidetyön muutoksessa -tutkimuksen, jonka yksi keskeinen suositus oli vahvistaa taiteilijoiden keskinäistä solidaarisuutta.

*Taiteilijoiden vertaisryhmiä pitäisi vahvistaa. Taiteilijoiden väliset kohtaamiset ennaltaehkäisevät yksinäisyyden kokemista tai muita työhön liittyviä solmukohtia, joita voitaisiin käsitellä keskustelemalla. Kyselyvastauksissa monet taiteilijat antavat ymmärtää, että kokevat taidemaailman kilpailullisena ja oman edun tavoitteluun keskittyvänä. Tämä haittaa monen taiteilijan työpolun etenemistä. Taiteilijoiden keskinäisen solidaarisuuden vahvistaminen olisi ensiarvoisen tärkeää.*

(Houni, Ansio. 2013 s. 247. Verkkokirjana luettavissa: [http://www.ttl.fi/fi/verkkokirjat/Documents/Taiteilijan\\_työ.pdf](http://www.ttl.fi/fi/verkkokirjat/Documents/Taiteilijan_työ.pdf))

Yhdistystä lähestyi syksyllä 2014 psykoterapeutti Eila Parkkola, joka oli kiinnostunut tarjoamaan taiteilijoille työnohjausta. Alkuun ajatus vaikutti vieraalta, mutta koska yhdistys oli alkanut toimia myös taiteilijoiden työnantajana ja etenkin Taidekasarmi-projekti oli henkisesti raskas työrupeama, tarjous alkoi vaikuttaa hyvinkin aiheelliselta kokeilulta. Kävimme aluksi psykoterapeutin kanssa läpi kuvataiteilijan työn erityispiirteet oman taiteellisen työskentelyn ja ohjaustyön välillä. Em. tutkimus toimitettiin hänelle myös tiedoksi. Työnohjaukseen sitoutuneita taiteilijoita löytyi kolme: taidemaalari Salla Laurinolli, Katri Stenberg ja kuvanveistäjä Anssi Taulu. Salla ja Anssi olivat työskennelleet Taidekasarmi-projektissa yhdessä ja Katri oli ollut juuri vuoden yhdistyksen näyttelysihteerinä. Yhdistys asetti ”työnantajan roolissa” työnohjauksen tavoitteeksi taiteilijoiden välisen luottamuksen ja yhteistyön kasvattamisen. Kokoontumiskertoja on nyt ollut kaksi ja taiteilijapalautteen mukaan se on koettu jo hyödylliseksi. Yhdistys kustantaa työnohjauksen ja hallitus asetti toiveeksi myös sen, että esim. Taidekasarmin avointen ovien tapahtumassa syksyllä 2015 taiteilijat ja työnohjaaja tulisivat kertomaan taiteilijoiden työnohjauksesta yleisölle.

Taidekasarmin yhteisten tilojen kunnostaminen on lisännyt jo nyt taiteilijoiden välistä yhteistoimintaa, myös poikkitaiteellisesti. Vanhassa leffateatterissa on nyt erilaista kokeilevaa toimintaa, jossa on mukana aina joku talon sisäinen yhteyshenkilö. Yhdistyksellä ei ole Taidekasarmilla henkilökuntaa, joten se toimii sisäisillä pelisäännöillä. Vanhasta suihkutilasta kunnostettuun serigrafiatilaan on saatu Taiteen edistämiskeskuksen avustuksella hankittua nyt serigrafiakalusto, joiden hankinnassa, asentamisessa ja kunnostamisessa ovat olleet mukana mm. taidemaalari Salla Laurinolli, Samuli Laurinolli, Mikko Myöhänen, Katri Stenberg, kuvataiteilijat Kati Lehtonen, Sirpa Haapaoja, tekstiilitaiteilija Jana Vyborna-Turunen sekä kuvanveistäjät Olli Larjo, Simo Ripatti ja Anssi Taulu.

Yhdistys on tehnyt Taidekasarmin-projektin jälkeen Hämeenlinnan kaupungin kanssa yhteistyösopimuksen, jossa se sitoutuu matalankynnyksen toiminnan tuottamiseen nuorille heidän omista kiinnostuksen kohteista lähtien. Yhdistys vastaa taiteilijoiden palkkaamisesta ja kaikista heidän henkilöstöhallintoon liittyvistä asioista. Yhdistys on pyytänyt verottajalta kirjallista ohjausta taiteilijan työn laskuttamisen arvonlisäverollisuudesta.



## YHTEENVETO

Kokemustemme perusteella kuvataiteilijat pystyivät sosiaalisesti sitoutuneessa taidetoiminnassa taiteilija-ohjaajina luomaan vapaaseen vuorovaikutukseen ja luottamukseen perustuvan tilan taiteilijan ammatinkuvansa vuoksi. He eivät edustaneet taidetoimintaan osallistuville ihmisille mitään sellaista tahoja, joka antaisi valmiit toimintasäännöt tai diagnoosit, joita esimerkiksi työvoimaviranomainen, terveydenhoito- tai hoitoalan ammattilainen ammatinkuvansa vuoksi tekee.

Sosiaalisesti sitoutuneessa taidetoiminnassa taiteilijan työ on inhimillistä kanssakäymistä, jossa toimitaan yhdessä toisten kanssa. Kuunnellaan, herkistetään, motivoidaan, osallistetaan ja pyritään siihen, että toiminta olisi ihmisestä itsestään lähtevää ja valmiiden mallien antamista vältetään. Tavoitteena on herättää tietoisuutta ympäröivästä todellisuudesta vahvistaen ihmisen omaa toimijuutta arkielämässä. Jos pyrkimyksenä on aktiivisuuden lisääminen, on samanaikaisesti ylläpidettävä yksilökeskeisen näkökulman laajentamista yhteisöllisyyteen ja solidaarisuuteen. Toimintaa voidaan verrata kriittisen pedagogian toimintatapoihin.

Kysymykseen mikä on taiteen paikka tällaisessa toiminnassa voi vastata vastakysymyksellä, miten nykytaide kykenee olemaan läsnä ja ottamaan kantaa meitä kaikkia ympäröiviin teemoihin. Taiteen yhteys elämään on yksi sen merkityskerrostumista eikä vaadi aina teoskeskeistä näkökulmaa taiteeseen. Yhteisötaide ja osallistuva taide korostavat yleisön osuutta taiteessa, sosiaalisesti sitoutunut taidetoiminta korostaa yhteistyötä erilaisten osapuolten välillä. Taide on tehokas kommunikaation muoto, paljon tehokkaampi kuin pelkkä puhe.

Valkoinen kuutio tarjoaa tilana neutraalin alustan asettaa taiteilijan itsenäinen työ esille. Se on kuin kirja, jonka tyhjät sivut taiteilija täyttää ja jättää hetkeksi koettavaksi. Kirja, jonka sivut pyyhkiytyvät ja täyttyvät aina uusilla tarinoilla ja joka odottaa hiljaa lukijaansa, ovi avoinna.

Sosiaalisesti sitoutunut taidetoiminta, johon kahden vuoden toimintakokeilumme perustui, jalkauttaa taiteilijan suoraan vuorovaikutukseen ihmisten kanssa, rosoiseen arkielämään, pois valkoisen kuution neutraalista ilmapiiristä. Sosiaalisesti sitoutuneessa taidetoiminnassa taiteilija tavallaan rakentaa vuorovaikutuksen ilmapiiristä sen neutraalin tilan, jossa tietoisuus ympäröivästä todellisuudesta kaikkine mahdollisuuksineen parhaimmillaan herää. Itse taideteos on tämä vuorovaikutuksen prosessi.

Sosiaalisesti sitoutunut taidetoiminta vaatii taiteilijalta kuitenkin vahvaa sitoutumista avoimeen vuoropuheluun osallistuvien ihmisten kanssa eikä se todellakaan ole tarkoitettu kaikille taiteilijoille. Kohtaaminen, kuunteleminen, yhteisen tilan luominen ja vuorovaikutus ovat keskeisiä elementtejä toiminnassa. Toimintaa tulkitseväksi taidekäsitykseksi soveltuu hyvin John Deweyn esteettinen teoria. Pentti Määttänen on ansiokkaasti Suomessa tehnyt Deweyn ajattelua tunnetuksi myös taiteilijoita opettaen. Lea Kantonen puolestaan on niin oman taiteellisen työskentelynsä, tutkimustyönsä kuin opetustyönsäkin kautta ehkä keskeisin henkilö vuorovaikutteisuutta korostavan taidetyön edistäjä. Hän on tehnyt tunnetuksi myös Grant Kesterin dialogisen estetiikan teoriaa, joka on yksi keskeisiä keskustelutaidetta tulkitsevia teorioita.

Rakenteellisen kehittämisen kannalta yhdistyksen lähtökohtana on ollut hyvin pragmaattisella tavalla jäsentää myös taiteilijoiden omaa työympäristöä. Ruokkivatko taiteilijoiden oman työympäristön rakenteet solidaarista, yhteisöllistä ja innostunutta toimintaa? Konkreettisesti tätä edistää ehkä parhaiten työhuoneiden yhteydessä olevat yhteiseen kokoontumiseen ja työskentelyyn tarkoitetut tilat. Sosiaalisesti sitoutunutta taidetoimintaa tekevät taiteilijat tarvitsevat tuekseen esim. edellä mainittujen ammattilaisten tarjoamaa koulutusta sekä työyhteisön, joka kollegiaalisesti tukee ammatillista kehittymistä ja työhyvinvointia. Oma kuvataiteilijayhdistys yleishyödyllisenä ja kuvataiteilijoita toisiinsa yhdistävänä organisaationa voi hyvinkin profiloitua paikallisesti tällaiseksi rakenteeksi.

Taiteilijoiden näkökulmasta olennaista on löytää tasapaino oman taiteellisen työskentelyn ja projektityön välille niin, että se intohimo, miksi haluaa tehdä taiteilijan työtä, säilyy. Kun omassa taiteellisessa työssään kokee suurta hyvän olon tunnetta, sen tunteen ja innostuksen haluaa jakaa myös muille. Tämä innostus välittyy myös projektityöhön, joka onnistuessaan palvelee myös omaa taiteellista työtä.